

CCA(R)

Comissió Catalana
d'Ajuda al Refugiat

Seminari Internacional

**“Un sol planeta, un sol refugi:
drets ambientals, gènere i covid19.
La defensa de la terra i les vulneracions
de drets ambientals”**

1. PRESENTACIÓ INSTITUCIONAL	3
MARTA NIN – CAMEC	3
ESTELA PAREJA - CCAR	3
ANTONI MONTSENY – DIPUTACIÓ DE BARCELONA	4
EUNICE ELENES - TAULA X MÈXIC	4
2. CONTEXT ACTUAL DE LOS DESPLAÇAMENTS FORÇATS POR MOTIUS AMBIENTALS.	5
MIGUEL PAJARES – Presidente CCAR	5
3. DESPLAÇAMENT FORÇAT PER VULNERACIÓ DE DRETS AMBIENTALS DES D'UNA PERSPECTIVA DE GÈNERE.	6
LÍGIA DE AQUINO BARBOSA, Comisión Mexicana de Defensa y Promoción de los Derechos Humanos	6
4. EL CAS DE FILIPINES: DESPLAÇAMENT FORÇAT PER VULNERACIONS AMBIENTALS.	8
CZARINA MUSNI, Abogada y defensora de Derechos Humanos	8
5. EL EL CAS DE MÈXIC: DESPLAÇAMENT FORÇAT PER VULNERACIONS AMBIENTALS.	9
KAREN TAXILAGA, Defensa del medioambiente y Derechos de los pueblos indígenas	9
6. CANVI CLIMÀTIC I DESPLAÇAMENTS FORÇATS: ANÀLISI DE LA SITUACIÓ.	10
CAROLINE ZICKGRAF, Hugo Observatory	10
7. LA CORRESPONSABILITAT DELS ESTATS DEL NORD GLOBAL EN L'ERADICACIÓ DE LES CAUSES DELS DESPLAÇAMENTS FORÇATS PER MOTIUS AMBIENTALS.	11
MARIA JULIETA LAMBERTI, Directora de Investigación, PODER	11
8. ACOMPANYAMENT JURÍDIC AL DESPLAÇAMENT FORÇAT PER MOTIUS AMBIENTALS.	13
GABRIELA CARREÓN Y GISELLE GARCÍA, CEMDA	13
9. ANÀLISI DEL ROL DE LES EMPRESES EN LA GENERACIÓ DE DESPLAÇAMENTS FORÇATS PER MOTIUS AMBIENTALS.	14
LEIRIA VAY, Defensa medio ambiente i derechos de los pueblos indígenas CODECA	14
10. EL CAS DEL COL·LECTIU DE LES PERSONES INDÍGENES: DESPLAÇAMENT FORÇAT PER VULNERACIONS AMBIENTALS.	15
SUSANA DE LA CRUZ, Defensora de derechos humanos	15

Descàrrec de responsabilitat: "El contingut d'aquest document és responsabilitat exclusiva de la Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat i reflecteix només les opinions expressades per les ponents que han participat"

1. PRESENTACIÓ INSTITUCIONAL

MARTA NIN – Marta Nin, directora de la Fundació Casa Amèrica Catalunya

La Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat i Taula x Mèxic organitzen la jornada "Un sol planeta, un sol refugi", dues organitzacions molt properes a Casa Amèrica que també són recolzades cada any per l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona per dur a terme projectes en la línia d'aquest seminari.

Dins el context dels temes centrals de la jornada, és imprescindible recordar a la líder ambientalista hondurenya Berta Cáceres, assassinada el 3 de març de 2016. Recentment es va donar a conèixer una sentència qualificada com històrica, en la que es condemna al director executiu de l'empresa constructora que volia aixecar una central hidroelèctrica a les terres ancestrals lenques, essent considerat coautor intel·lectual del crim. Sense saber-ne encara la pena que comportarà, resulta una espurna d'esperança per a tots els que estan d'alguna manera implicats en els drets humans i ambientals en relació al progrés de la justícia. El cas de la Berta Cáceres va iniciar una mena de revolució amb molt ressò als mitjans internacionals, i molts defensors van quedar consternats per com va arribar tan lluny la veu d'aquests processos de lluita. Tot i així, els assassinats de persones que defensen la naturalesa succeeixen sovint i passen desapercebuts pel degoteig dels esdeveniments.

Casa Amèrica dóna suport a projectes de canvi, com el cas de l'activista i defensora de drets humans i ambientals Francia Márquez, qui va rebre l'any 2019 el premi Joan Alsina i, amb gran força ancestral, va deixar caure les paraules: "Nosaltres som part de la natura, no els seus amos".

La societat s'ha vist condicionada per la pandèmia, patida per tothom en major o menor grau. Entre les causes d'aquesta, i demostrades són, figuren la desforestació, l'agricultura i la ramaderia extensives i la pèrdua de biodiversitat. Tothom ha de prendre consciència del gran risc que suposa per la humanitat el que està passant a zones com l'Amazonia o Groenlàndia. L'Organització Mundial de la Salut assenyala que els problemes ambientals provoquen 13 milions de morts l'any, xifra que possiblement no inclogui als defensors ambientals. Es calcula una suma de 250 mil morts a aquest còmput degut al canvi climàtic entre els anys 2030 i 2050, xifres desconcertants que han de potenciar la

informació per ser transmesa amb diferents narratives per tal crear consciència, clau per el canvi.

El premi Joan Alsina de 2020 va ser entregat a la plataforma de comunicació indígena brasilenya Milla Índia per la divulgació del coneixement sobre la lluita dels pobles originaris de l'Amazonia brasilera, amenaçada per les adversitats generades per la Covid19, i que denuncia les agressions mediambientals i la destrucció, sovint violenta i descontrolada, de les seves riqueses naturals, el seu hàbitat. Sota el govern de Bolsonaro, les polítiques de defensa dels Drets Humans queden oblidades, mentre els indígenes del segle XXI aixequen la veu com a ciutadans.

El contundent canvi climàtic porta a les persones a la condició de refugiades climàtiques després d'haver de desplaçar-se de manera forçosa per motius ambientals, i cal tenir en compte la corresponsabilitat dels Estats del nord global, el rol de les empreses i el cas concret de les comunitats indígenes. Des dels àmbits d'influència es treballa en l'Agenda 2030 aprovada per la ONU en pro d'un desenvolupament sostenible, unint accions que pretenen millorar la vida de totes i tots: Sense deixar ningú enrere. Un canvi significatiu seria que tothom al món cregués realment que no s'ha de deixar ningú enrere.

ESTEL·LA PAREJA – Directora de la Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat

CCAR vol agrair Casa Amèrica de Catalunya, Taula per Mèxic, la Diputació de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona pel finançament del projecte i la jornada. També a totes les companyes que duen a terme una multitud de projectes relacionats amb la defensa dels Drets Humans i de la Terra, la lluita contra el canvi climàtic i l'anàlisi del seu vincle amb el desplaçament forçat a tot el món. També a Oriol Esteve, coresponsable juntament amb l'Eunice Elenes de que aquesta jornada fos possible.

La urgència climàtica que es comença a notar al nord global dóna peu a parlar de temes dels que s'hauria

d'haver començat a parlar fa temps. Com a entitat que treballa per la defensa de l'asil i les persones migrades, CCAR es resisteix a que el treball sigui únicament l'acompanyament humanitari, comptant també amb una línia ideològica i política en defensa dels Drets Humans; sense acceptar les desigualtats com a fet irrefutable que no pot canviar.

Lluita per entendre què són els desplaçaments forçats i què empenta a les persones a deixar les seves cases i viatjar tan lluny, a creuar continents, mars i oceans en busca d'una vida. S'organitzen tallers i seminaris per analitzar les causes d'aquests desplaçaments forçats amb l'objectiu d'intentar revertir-los. Conèixer el per què per poder revertir. En el cas del canvi climàtic, es busca prendre consciència, frenar-ho i trobar solucions jurídiques per ampliar la possibilitat de defensa dels drets de les persones desplaçades.

La perspectiva de gènere resulta fonamental en aquest anàlisi, així com la responsabilitat dels governs respecte les empreses nacionals i transnacionals. Gràcies a les expertes i experts que participen, les veritables protagonistes, defensores de drets humans i ambientals, totes dones. És important també la perspectiva acadèmica en l'anàlisi de les causes dels desplaçaments, però sobretot escoltar de veu pròpia els reptes que troben les persones afectades, moltes d'elles a l'exili i amb situacions complicades per defensar el dret a la vida, a l'aigua i a la terra.

ANTONI MONTSENY – Director de Relacions Internacionals de la Diputació de Barcelona

Agraïments a CCAR i Casa Amèrica per la organització de l'esdeveniment. La Diputació intenta donar veu a l'Agenda 2030, al canvi climàtic i a l'impacte dels moviments migratoris, un repte important a nivell intern, sobretot des de la perspectiva dels drets humans. No es parla suficient sobre què hi ha rere la vulneració dels drets humans de les persones ni les vulneracions ambientals, i s'ha de posar en manifest per identificar responsabilitats i elaborar mecanismes de defensa que permetin crear solucions. La societat està cada cop més preocupada en matèria ambiental. Les administracions estan compromeses amb les polítiques locals de cooperació, promovent una ciutadania conscient i responsable i donant suport als defensors en la lluita contra els responsables i les injustícies. Resulta clau escoltar els testimonis, reconèixer el seu compromís i la seva feina no ha de caure només en els seus àmbits.

EUNICE ELENES – responsable del Programa

d'Acollida Temporal de Defensores de Drets Humans de TAULA X MÈXIC

Taula x Mèxic neix a la primavera de 2016 per ajudar en la construcció de la pau i la protecció dels drets humans a Mèxic, treballant com a pont de connexió entre institucions, persones solidàries i altres organitzacions, directament des de Barcelona. La jornada és important per tal de tractar les vulneracions a drets humans que s'estan donant en els últims temps. La despulla de l'última dècada ha comportat molts desplaçaments forçats i la lluita que implica és duta a terme majoritàriament per dones, a qui s'ha de donar veu, no només a les que participen en la lluita, també a les que estan a terreny.

La organització reivindica el treball de les contraparts a Mèxic, les organitzacions que defensen i fan ressò d'aquestes persones. La violència patida està sent extrapolada també a organitzacions de defensa, que han patit molts incidents de seguretat als últims anys.

Mèxic és vist com un paradís tropical amb el que Espanya i la Unió Europea comparteixen molts interessos econòmics. Gràcies al govern local i al català, per la valentia de recolzar el procés de lluita, ja que molts pocs governs ho fan.

2. CONTEXT ACTUAL DELS DESPLAÇAMENTS FORÇATS PER MOTIUS AMBIENTALS.

MIGUEL PAJARES – President CCAR

Hi ha des de fa dècades un nivell de destrucció de la natura sense precedents, al menys des de fa 66 milions d'anys, des que aquell asteroide va caure sobre Mèxic precisament i tot es va omplir de pols, extingint el 75 % de les espècies. Des d'aleshores no s'havia donat un nivell de destrucció com el que l'ésser humà provoca. La composició química dels oceans està canviant. L'escalfament de les aigües està destrossant els corals, provocant la mort de moltes espècies de peixos, i les corporacions pesqueres duen a terme un nivell de sobrepesca absolutament insostenible. En unes dècades la pesca caurà en picat, perquè s'haurà acabat amb les grans formes de reproducció del nivell de vida al mar.

A terra es perden boscos a un ritme terrible. Segons les dades de la ONU, entre 2015 i 2030 s'haurà acabat amb 150 milions d'hectàrees de boscos, és a dir, la superfície d'Espanya, Portugal i França juntes, el que correspon a 38 mil camps de futbol cada dia.

Aquesta destrucció implica el desplaçament de persones, conseqüència de l'expansió de determinats negocis, principalment la ramaderia i l'agricultura industrials, com l'oli de palma. Els responsables són les grans corporacions que tot i els acords signats continuen les seves dinàmiques expansives que no només destrueixen els boscos si no també els sòls, cada cop menys fèrtils degut als fertilitzants. I això també provoca desplaçaments.

Les centrals hidroelèctriques i la indústria petrolera destrossen territoris i poblacions. La mineria industrial, molts cops actuant a cel obert a grans extensions de terra, destrueix territoris i contamina els rius i el mar, on s'ha desenvolupat un tipus de citoplanta, conseqüència dels fertilitzants que es fan servir a l'agricultura expansiva, que impossibilita el desenvolupament d'altres formes de vida.

En resum, un nivell de destrossa mediambiental enorme que genera desplaçaments de persones a qui podem anomenar desplaçades mediambientals i migrants mediambientals. Moltes es traslladen a altres parts del país, generalment a nuclis suburbans, i d'altres es veuen obligades a creuar fronteres. És important mencionar que la major part dels desplaçaments per causes ambientals són interns o es produeixen entre països veïns, no tots impliquen llargues distàncies.

A tot això cal sumar el canvi climàtic, resultat de les activitats humanes i els gasos d'efecte hivernacle emesos des de l'inici de la industrialització, des que es va començar a cremar carbó, després petroli i després gas. Un desenvolupament del sistema capitalista que ha comportat el consum accelerat de combustibles fòssils i emissió de gasos, intensificant el canvi climàtic i generant un impacte que acaba amb hàbitats.

El desert del Sàhara avança cap al sud menjant-se zones del Sahel, un metre al dia en tota la seva línia sud. Tots els deserts avancen. La desertificació ha doblat el seu ritme a les últimes dècades. Els cultius i el past perden productivitat perquè la temperatura ja no és idònia, especialment en zones tropicals on viu la major part de la població mundial. La temperatura mitjana anual s'ha mantingut en uns 14°C a nivell global, però ara ja estem un grau per sobre, ja no és adequat per l'agricultura. Si els cultius i el past no produeixen, les poblacions es desplacen a altres territoris on poden trobar conflicte amb les comunitats originàries.

Hi ha també desplaçaments mediambientals que no tenen a veure amb l'acció humana, com els provocats per les erupcions volcàniques, els tsunamis o terratrèmols, però no són els més nombrosos.

Per totes aquestes persones que es desplacen a nivell intern i les que migren fora, s'han d'establir drets. Per ara a nivell internacional en tenen pocs i no se les considera refugiades, i haurien de tenir dret a la protecció internacional. Es tracta de víctimes d'uns governs que són directament responsables o que bé potencien les grans corporacions i, per tant, també la destrucció mediambiental.

Després d'anys d'acords i tractats climàtics d'obligat compliment, com el Protocol de Kyoto o l'Acord de París, l'objectiu de reduir les emissions de gasos d'efecte hivernacle per frenar el canvi climàtic no s'ha complert: totes les emissions han crescut un 60 % des de 1992.

Les persones que fugen com a conseqüència d'això són mereixedores de protecció internacional i s'ha d'avançar en el reconeixement dels seus drets.

3.

DESPLAÇAMENT FORÇAT PER VULNERACIÓ DE DRETS AMBIENTALS DES D'UNA PERSPECTIVA DE GÈNERE.

LÍGIA DE AQUINO BARBOSA - Comissió Mexicana de Defensa i Promoció dels Drets Humans

La Comissió Mexicana de Defensa i Promoció dels Drets Humans acompanya des de fa més de 30 anys a les persones que han patit les conseqüències de les violacions greus de drets humans, homicidis, desaparicions i tortures. Al 2014 es va establir una àrea de treball dedicada a prestar atenció als desplaçaments interns. Persones sense protecció ni programes, ni accions, ni normatives o polítiques de cap tipus. La principal ocupació era donar visibilitat a aquesta problemàtica per tractar de generar una base d'informació centralitzada que no existia. El govern mexicà va reconèixer al 2019 l'existència dels desplaçaments interns i des d'aleshores el nostre treball s'ha centrat més en promoure la participació de la població desplaçada i la recerca de mesures que puguin aconseguir solucions veritables.

Se'n fa anàlisi i difusió de les diferents formes i dinàmiques dels desplaçaments a banda d'aquells massius que tenen més repercussió per esdeveniments de violència o desastres naturals, realitzant un seguiment permanent als mitjans de comunicació. Altres eixos de treball inclouen l'acompanyament jurídic de casos i la realització d'activitats d'incidència per a la responsabilitat governamental.

La falta d'informació comporta reptes, com identificar l'impacte des d'una perspectiva de gènere. Si ja és difícil trobar informació sobre els desplaçaments interns, encara més sobre les dones implicades i més sobre la comunitat LGTBI.

Hi ha hagut desenes d'iniciatives per crear normativa i legislació al voltant del desplaçament intern, reconegut internacionalment per Nacions Unides. Tot i així, a les persones desplaçades per motius ambientals a Mèxic se les sol anomenar "damnificades". Existeixen programes d'assistència, però són accions en matèria d'habitatge i cobertura de necessitats bàsiques que deixen fora els impactes psicosocials, de salut, en relació a la participació política... sense tenir en compte la integritat de la seva protecció, les persones queden desatenses. Per

poder dissenyar i implementar accions adequades és necessari comptar amb el màxim d'informació possible.

Es reconeixen dos elements principals per determinar si una persona és desplaçada interna: el caràcter involuntari del desplaçament i que no s'hagi donat un creuament de fronteres, el que implica que la persona no estigui subjecta a la legislació i normativa desenvolupada en matèria de protecció internacional, i l'actuació queda en mans del propi govern. Això resulta en una major vulnerabilitat per aquestes persones, quedant fora dels recursos i programes per a persones refugiades.

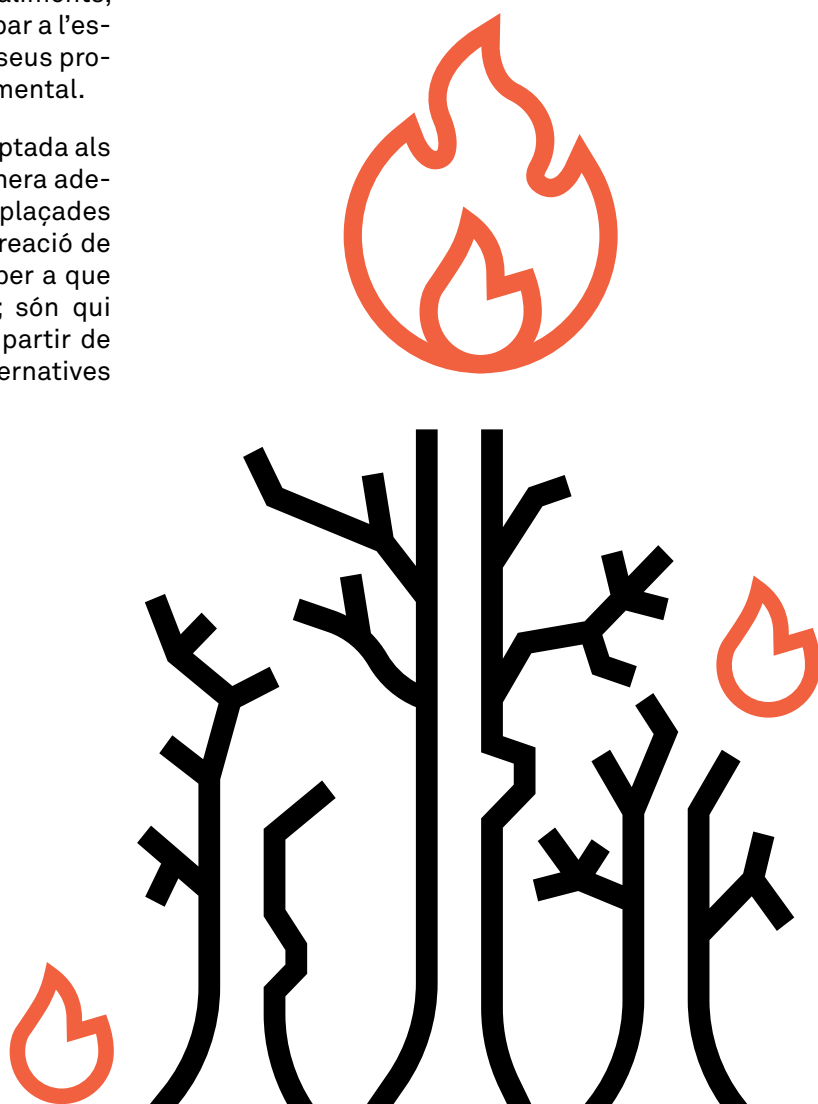
Els desplaçaments migratoris són multi causals i és cada cop més difícil desgranar-ne els motius. Varis factors actuen en conjunt, causants i fenòmens combinats que són molt difícils de separar, acaben portant a la població a desplaçar-se. S'han de tenir en compte les desigualtats estructurals: potser una mateixa causa no obliga una població a desplaçar-se si té recursos per resistir, adaptar-se i evitar-ho, però la població més vulnerable no els té. Aquesta falta de recursos i de recolzament pot portar a situacions conflictives donat que es donen desplaçaments a zones no segures de les que poden tornar a haver de marxar.

El desplaçament forçat constitueix per se una vulneració dels drets humans: no respecta el dret a la lliure circulació i a escollir el lloc de residència. Altres drets entren en joc i perill, com el dret a l'alimentació o a un habitatge adequat, vulneracions d'impacte humanitari a curt però també a llarg termini. Per determinar si una persona ha superat la situació de desplaçada es tenen en compte els següents criteris: nivell de vida adequat, seguretat personal i pública, accés al treball, habitatge i subsistència, a la informació lliure i a recursos efectius de justícia i reparació entre d'altres. Les conseqüències del desplaçament forçat estan vinculades a les desigualtats estructurals esmenades, agreujant el desplaçament segons les vulnerabilitats preexistents.

Falta informació especialitzada i representativa per analitzar els desplaçaments interns des d'una perspectiva de gènere. En alguns contextos estudiats es veu major proporció de desocupació entre dones desplaçades. L'esdeveniment migratori irromp la rutina i la organització social i, responent a rols de gènere, moltes dones hauran de dedicar-se a feines de la llar sense poder tornar a les seves feines. Amb major dificultat d'accés al mercat laboral formal, es dediquen a altres feines informals subjectes a explotació, generant per tant un impacte en la seva seguretat. En moltes ocasions es perden llaços familiars i comunitaris, llaços de confiança. Les dones, les nenes i la població LGTBI queden més exposades a patir violència general i de gènere, explotació laboral i sexual i delinqüència, possiblement sense xarxes de suport per denunciar.

Els serveis d'atenció a la salut són insuficients i més si es tracta d'atenció especialitzada. Moltes no tenen accés a la informació i hi ha un nivell d'embarassos no desitjats més alt entre la població desplaçada i també afectacions en la salut mental. L'assistència a l'escola es veu afectada i la desescolarització de les nenes és desproporcionada. S'ha de tenir en compte que moltes depenen de l'escola per l'accés a la salut i als aliments, les seves xarxes de suport també es poden trobar a l'escola i la falta d'assistència pot determinar els seus projectes de vida i a la llarga també la seva salut mental.

Necessitem tenir informació contrastada i adaptada als diferents contextos per poder respondre de manera adequada a aquest fenomen. Les poblacions desplaçades han de poder involucrar-se i participar en la creació de polítiques relacionades amb la seva situació per a que tots els perfils afectats siguin representats; són qui millor pot identificar les seves necessitats a partir de l'experiència per oferir solucions i construir alternatives justes.

4.

EL CAS DE FILIPINES: DESPLAÇAMENT FORÇAT PER VULNERACIONS AMBIENTALS.

CZARINA MUSNI - Advocada i defensora de Drets Humans

La NUPL (National Union of People's Lawyers) és una associació d'advocats, estudiants de Dret, paralegals i activistes pels drets humans que treballen per la defensa i promoció de les persones en l'àmbit dels drets cívics, polítics, socials, econòmics i culturals. Proporcionen assistència jurídica gratuïta als sectors marginats, oprimits i vulnerables, a persones que tenen menys a la vida i haurien de tenir més en la llei. Poblacions indígenes, pescadors, ramaders, jovent, dones, persones sense recursos i també defensors mediambientals.

Els defensors mediambientals són aquells individus i organitzacions que en les seves vides personals o professionals lluiten per la protecció i promoció dels drets relacionats amb el medi ambient, incloent la terra, l'aire, l'aigua, la flora i la fauna. La nostra línia de treball està sempre compromesa amb ells. Tot i que el dret a un entorn nèt i sa està reconegut en tot el món per instruments internacionals, la seva aplicació és tot un repte i la seva defensa una lluita molt patida en tot el sud global, especialment per les poblacions indígenes.

A Filipines, la població indígena lluita contra l'anomenada "agressió al desenvolupament", terme que es refereix a projectes "de desenvolupament" com la mineria extractivista, la construcció de preses als rius o la implementació de projectes ecoturistes, indústries que destrueixen els seus dominis terrestres i socials. Per exemple, la pesca abusiva dificulta perillosament la subsistència de la població pesquera, no només a Filipines si no a molts altres racons del planeta on els pescadors s'han vist privats de l'accés als recursos marins. Els agricultors, d'altra banda, lluiten per una reforma agrària contra l'explotació excessiva dels seus sòls i el repartiment de les terres.

Existeix el fenomen de l' "etiqueta vermella". L'administració governamental etiqueta a les persones si les considera insurgents. Quan els indígenes, els pescadors o els agricultors demanen més drets són automàticament marcats. Això suposa que vindran més atacs contra la llibertat i seguretat. S'intensificarà la vigilància, la violència i el risc de ser acusat amb càrrecs criminals, com possessió il·legal d'armes, robatori o segrest il·legal, a més de poder ser segrestat o assassinat. Al 2019 es van reportar 46 assassinats i Filipines va ser declarada la zona més perillosa per

als defensors mediambientals. Des de 2016 al menys 157 casos han estat comptabilitzats, dels quals 57 han estat executats per la policia i unitats militars i paramilitars. Les forces de seguretat han estat finançades per assassinar a persones que defensen unes 540.625 hectàrees de terra fèrtil i unes 650.000 de zones forestals.

D'acord amb Joan Carling, activista indígena filipina, la pandèmia ha permès el fàcil rastreig i atac contra les defensores, perquè no es podem moure ni reunir ni continuar amb el treball. La situació les deixa el verí a elecció: morir per la crisi planetària, la pandèmia o el govern. Però aquesta situació no frenarà la lluita, si no que s'hi treurà força per continuar-la.

És un crim defensar i protegir els dominis ancestrals i els recursos naturals? És un crim lluitar per donar sostre a persones sense recursos? És un crim apostar per l'educació? Els mecanismes regressius que patim són raons per organitzar-nos i lluitar contra l'adversitat. S'han vist resultats positius d'accions i moviments globals per la defensa dels drets humans i ambientals, i millores als mecanismes legislatius, però se n'ha de fer molt més.

Per tenir justícia i pau és necessària la responsabilitat perquè les generacions futures aprenguin que si hi ha un crim hi haurà una pena, que no hi haurà lloc per a la impunitat. Ningú està en contra del progrés ni del desenvolupament, estan en contra del canvi que succeeix per sobre dels drets, de la terra i de les generacions futures.

Ha de continuar la lluita pels drets humans i la terra, perquè lluitem per la gent i pel que és just.

5. EL CAS DE MÈXIC: DESPLAÇAMENT FORÇAT PER VULNERACIONS AMBIENTALS.

KAREN TAXILAGA - Defensa del medi ambient i Drets de los pobles indígenes

Després de ser forçada a deixar la seva comunitat, la Karen Taxilaga forma part d'un programa de protecció a defensors i periodistes. La vida de la seva família i la d'ella estan en risc. A Mèxic la justícia, malauradament, no existeix per els defensors. Porta 15 anys lluitant per la defensa de 1890 hectàrees de terres comunals on es troba el marc freàtic més gran de la zona centre del país. Una lluita contra el reg d'aigües negres de Ciutat de Mèxic sobre aquesta escorça terrestre, que ja es troba en la zona més contaminada. Les aigües residuals de Ciutat de Mèxic van a parar als cultius, que irònicament tornen a la ciutat per a ser consumits.

Després de sortir del país, Taula x Mèxic va proporcionar assistència a Barcelona, però va haver de retornar a Mèxic, on cada cop hi ha més violència. Molts coneguts han estat assassinats o no se'n sap res. És una situació horrible la que s'està vivint. Hi havia l'esperança que amb el nou govern les coses canviaren, però no demostren interès, tampoc pel canvi climàtic, que és el que mou a la població a lluitar perquè si no es cuida la zona freàtica en poc temps no hi haurà més recursos. A més, la contaminació ha agreujat la salut de la comunitat amb infermetats i casos de càncer. Es perd l'esperança. A les manifestacions els participants són detinguts, les peticions no arriben enlloc i si hi ha cap judici és nul. És impossible avui dia defensar els valors i principis.

6.

CANVI CLIMÀTIC I DESPLAÇAMENTS FORÇATS: ANÀLISI DE LA SITUACIÓ.

CAROLINE ZICKGRAF - Hugo Observatory

L'enorme paraigües de la mobilitat humana involucra la migració voluntària i la forçada, i resulta fonamental entendre que el canvi climàtic no actua en solitari. És un multiplicador d'amenaques que depèn de les vulnerabilitats i desigualtats.

Quan es relaciona el canvi climàtic amb la migració s'han de tenir en compte els impactes, com la desertificació i la crecuda de les temperatures o el nivell mar. La variabilitat climàtica no sona a dramàtica, però té un gran impacte en la decisió migratòria de les persones: hauràs de moure't si les teves terres no són sostenibles, no es poden predir o no donen recursos.

Quan es parla de migració i canvi climàtic es veuen moltes xifres, els números són omnipresents. Degut a desastres naturals s'han donat 318 milions de desplaçaments interns. La causa principal: les inundacions. En el cas dels conflictes, només al 2020 va haver 45 milions de desplaçats interns. Les conseqüències migratòries dels desastres són majors, números molt elevats que en el nord global creen sensació d'invasió, però la majoria dels moviments en realitat són interns. Aquestes xifres que parlen de refugiats climàtics són normalment usades per espantar la gent i no per motivar-nos en la lluita contra el canvi climàtic. Hi haurà més fronteres i seguretat, més problemes pels migrants.

Els números no reflecteixen casos com la comunitat pesquera de Saint-Louis, a Senegal. Quin impacte hi té la migració? És una zona de risc múltiple que s'enfronta a inundacions, la pujada del nivell del mar, la salinització dels sòls i la degradació costera. Això provoca la migració dels peixos deixant a la població sense poder continuar vivint dels seus mitjans de subsistència.

És necessari pensar en l'habitabilitat, en els futurs escenaris, per tal d'estar preparats per demà perquè avui ja està passant. A més de pensar en quant pujarà el nivell del mar, cal posar en focus què passarà en les societats, com es veuran afectades i com reaccionaran. Sovint es parla de llocs que resultaran inhabitables i comportaran migracions massives, però què significa això realment? Serà irreversible? Afectarà socialment?

Les experiències de les persones han de ser investi-

gades, sense oblidar pas les invisibles. La creença de que si tot està bé, no et mous, no és certa. La gent es mou per varies raons, però els sectors més marginals pateixen les majors conseqüències i no tenen l'elecció de fugir.

La migració és el resultat d'un fracàs d'adaptació, però també pot ser una forma d'adaptació, és positiu. Les ciutats tenen un important paper i molts cops són deixades fora de debat. Són llocs clau per la migració i la sostenibilitat. Han de tenir un sistema per reduir la vulnerabilitat de les persones migrants, a qui s'ha d'implicar i permetre compartir la seva experiència i coneixement. Serà beneficiós per tothom. En lloc d'esperar a que des de dalt es faci alguna cosa, la població ha d'alçar la veu i prendre accions. El canvi climàtic és injust, però la resposta no ho ha de ser.

7. LA CORRESPONSABILITAT DELS ESTATS DEL NORD GLOBAL EN L'ERADICACIÓ DE LES CAUSES DELS DESPLAÇAMENTS FORÇATS PER MOTIUS AMBIENTALS.

MARIA JULIETA LAMBERTI - Directora d'Investigació, PODER

El Projecte sobre Organització, Desenvolupament, Educació i Investigació (PODER) treballa per la transparència i rendició de comptes de les empreses des de la perspectiva dels drets humans, col·laborant amb comunitats i organitzacions afectades.

Els estats i les empreses del nord global tenen molta responsabilitat en els desplaçaments forçats per causes ambientals, cometent abusos que generen a través de megaprojectes com la construcció de termoelèctriques, l'extracció d'hidrocarburs o la pesca invasiva.

A la regió sud est de Mèxic, existeix un cas particular que PODER ha estudiat i acompanyat durant els últims dos anys. Es tracta del Tren Maya, un megaprojecte que, finançat amb diners públics, compta amb la participació de diverses empreses del nord global per a la seva construcció.

El projecte es va proposar abans que López Obrador assumís la presidència. Al març de 2019, es va començar a contractar les empreses que ho posarien en marxa. En el procés de consulta a les comunitats indígenes que podien ser potencialment afectades va a haver moltes irregularitats. El dret al consentiment lliure i informat d'aquestes comunitats no va ser respectat. Al juliol de 2020 es van construir els tres primers trams ferroviaris i es va presentar un informe sobre l'impacte ambiental a les terres que serien afectades, però el projecte continua.

L'objectiu del Tren Maya és generar una millora a la regió i el seu turisme, però en realitat resulta un projecte d'ordenament territorial que implicarà la mobilització de la població. Inicialment circularien trens elèctrics amb més afectació contaminant, però no ha estat així, alguns funcionaran amb combustible. La construcció de 18 estacions i 12 paradors han estat projectats en "comunitats sostenibles" anomenades "pols de desenvolupament", desenvolupament que suposarà des-

plaçaments forçats. El seu cost, poc més de 6 mil milions d'euros.

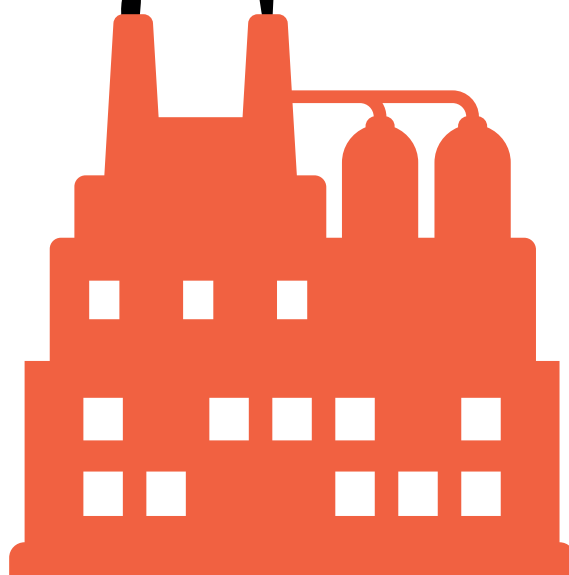
Crida l'atenció que el 70 % dels ingressos del tren sortirà del transport de carga i un terç d'aquest percentatge serà pel transport de combustibles fòssils. De fet, tot i ser un tren turístic, no s'ha publicat el seu recorregut, ni origen ni destins. Qui és beneficiarà d'aquest projecte? Algunes empreses d'origen mexicà, però en la majoria empreses multinacionals i transnacionals dels Estats Units, Canadà, Espanya i altres països, empreses com Acciona, Tinsa, Iberia Grup o Sener. S'han invertit més de dos mil milions d'euros en contractes i el 70 % han estat adjudicats directament sense concurs públic. L'exèrcit també hi està involucrat.

No es tracta d'un projecte que promou major mobilitat i comunicació, si no l'ordre territorial. És la base per a un model de desenvolupament relacionat directament amb l'extractivisme: hi ha més de 70 projectes de generació d'energia al voltant de les vies, empreses que es beneficiaran reduint costos en la mobilitat del personal i el trasllat de matèria prima i combustibles fent servir el tren. També es preveu la construcció de 6 gasoductes al seu recorregut. Aquest ús intensiu de la terra provocarà que els indígenes tinguin que vendre o llogar les seves terres ancestrals, dificultant l'agricultura, font dels seus ingressos.

L'administradora de fons més gran del món, BlackRock, és la que més diners ha invertit. Larry Fink, CEO, diu que la seva empresa està compromesa amb els principis de sostenibilitat, que promou els projectes responsables i defensa els drets humans, però inverteix en projectes que no ho compleixen.

Projectes com aquest donen força a grups d'empreses de capital estranger que actua en zones on hi ha un fort abandonament de les comunitats per part de les autoritats, i són responsables dels impactes actuals i

dels futurs. Cal exigir a les empreses i països del nord global, que es respectin els drets econòmics, socials i polítics als països on operen, que realitzin processos participatius amb les comunitats i que s'esforcin i millorin els mecanismes d'accés a la justícia.

8.

ACOMPANYAMENT JURÍDIC AL DESPLAÇAMENT FORÇAT PER MOTIUS AMBIENTALS.

GABRIELA CARREÓN I GISELLE GARCÍA - CEMDA

Des de 1993, el Centre Mexicà de Dret Ambiental (CEMDA) dona acompanyament jurídic a processos de defensa ambiental i a persones desplaçades.

La definició que ha donat la Organització Internacional per a la Migració al “desplaçament per motius ambientals” és: “persones o grups de persones que, principalment en raó d’un canvi sobtat o progressiu al medi ambient, que incideix adversament en les seves vides o en les condicions de vida, es veuen obligats a abandonar el lloc habitual de residència temporal o permanentment, i es desplacen dins del país o a l’estranger” (OIM, 2014:13). Aquesta definició és una forma molt bonica de parlar de despulla. Aquest desplaçament no és voluntari, les persones no han volgut deixar el lloc on van néixer i en el que es troba la seva família i són vàries les causes que conflueixen en la decisió.

Les principals problemàtiques són la mineria, l’expansió de grans projectes turístics, el mal ús de l’aigua, la sobre explotació de l’agricultura industrial, les indústries de cervesa i refrescs,... megaprojectes que no només van en una d’aquestes línies si no que es combinen i que s’ubiquen en nínxols de biodiversitat molt importants.

A Mèxic hi ha un problema de normalització de la violència. La violència socioambiental que genera la despulla va de la mà de la que és estructural, simbòlica i física. Existeixen 300 conflictes socioambientals que afecten a indígenes i pagesos principalment, un 50% més casos que als últims 3 anys. Aquesta escalada té relació amb la violència generalitzada del país, resultat de la despulla i la desigualtat social. Hi ha hagut una clara disminució de la intervenció de l’Estat, sobretot en relació als pressupostos. Els recursos en matèria ambiental són més baixos, però no en matèria petrolera o militar.

Mentre que intenten protegir tothom amb la seva estreta relació amb la natura, els pobles indígenes pateixen discriminació des de fa molt temps. Al 2011 va haver una reforma en matèria de drets humans que reconeixia la multiculturalitat a nivell institucional, així com la titularitat original de la terra i accés als recursos naturals dels indígenes, primordials protectors del territori i la biodiversitat. El dret a la informació, la justícia i

la consulta prèvia lliure i informada va ser reconegut a l’Acord d’Escazúal 2018, però la realitat suposa un gran desgast econòmic i emocional, personal i comunitari.

Les persones acaben deixant els seus territoris perquè la seva forma de vida queda perjudicada en una situació de desprotecció i major vulnerabilitat davant la ocupació de les seves terres i les conseqüències de les indústries instal·lades, com els problemes de salut.

A efectes jurídics, per ara, el nexa causal entre el canvi climàtic i els efectes en les comunitats no és fàcilment aplicable, tot i que és un tema que creix en el debat. Existeixen algunes vies de defensa a través de la denúncia de la sistemàtica vulneració de drets humans, com l’accés a una vida digna, a recursos naturals, a la salut, al treball, a l’educació... per exemple, l’anomenat “empara”, un judici de defensa de drets humans pel qual has d’acreditar la violació d’algun dels esmentats a la declaració.

CEMDA du a terme investigacions, política pública i assessoria, organitzant diàlegs de sabers on es reuneixen amb les comunitats per intercanviar coneixements sobre temes jurídics, medi ambient i relació amb l’entorn.

9.

ANÀLISI DEL ROL DE LES EMPRESSES EN LA GENERACIÓ DE DESPLAÇAMENTS FORÇATS PER MOTIUS AMBIENTALS.

LEIRIA VAY - Defensa medi ambient i drets dels pobles indígenes CODECA

La Leira Vay està a Barcelona des de març, en un programa basc de protecció de persones defensores. Hi ha una onada de repressió, criminalització i persecució al moviment Codeca. Han estat assassinats 20 dirigents del moviment en el que participa. La lluita està estigmatitzada i se'ls considera delinqüents. Volen denunciar la realitat i conèixer altres organització per crear xarxes de suport.

Hi ha termes que semblen ser usats sense tenir-ne clar el significat, com el concepte del desenvolupament. Al 1996 es va signar un acord de pau, però malauradament aquesta pau no va arribar, les condicions no han canviat. Es deia que Guatemala era un país subdesenvolupat, es parlava del seu desenvolupament i la població hi estava d'acord, però per a uns era desenvolupament, pels altres, saqueig.

El desenvolupament ha portat a Guatemala la destrucció de la Mare Terra, acaparament de béns, sobreexplotació laboral, més pobresa i repressió i, ara també, criminalització i persecució. Creien que les coses millorarien, però l'Estat va signar un acord que va resultar una estratègia per saquejar el país, callar els pobles i garantir el sistema neoliberal obrint les portes a les empreses transnacionals i projectes extractivistes que destrossen la Mare Terra. Diuen que els pobles han estat consultats però no és cert. Han fet callar les comunitats, les han empobrit. Ja no poden portar les seves robes i diuen que ja no són indígenes. I les afectades pels projectes hidroelèctrics no tenen energia hidroelèctrica.

El conflicte agrari va resultar en conflicte armat, que va servir per continuar esclavitzant als pobles. Propietaris de terres que en realitat ja no eren cultivables les van vendre a preus desorbitats als camperols, que amb il·lusió contractaven crèdits per comprar-les per a, finalment, descobrir la seva inutilitat i quedar en deute. Un equip de 117 investigadors va recollir dades de 906 finques per a descobrir que havien passat a ser propietat de un sol sucrer. Per a qui és aquest desenvolupament?

També es confon la paraula "incidència", que va posar de moda la firma de pau. "Organitzeu-vos i incidiu", deien, però el resultat de les propostes de llei mai no respondrà als interessos de la població si no als del gran capital. Canvien el contingut de la proposta original deixant el mateix nom i confonen les comunitats.

El gran problema dels pobles indígenes i comunitats de camperols és que són vistos com a pobres que no pensen, com a mà d'obra barata. Són pobles sense drets humans i amb problemàtiques que mai no són resoltes. Posicionen la Mare Terra com a recurs, no com a un bé. I a més està subjecta a drets, és font de vida!

S'arriba a la conclusió que la lluita pels drets humans depèn dels de la Mare Terra i aquesta és ara la lluita. El principal repte no és canviar els governs, si no realitzar transformacions estructurals.

Qui és responsable del deteriorament ambiental? Les grans transnacionals que destrossen tot, no qui cuina amb llenya i no fa servir estufes. Fumiguen terres i comunitats, contaminen rius sense tenir en compte que els pobles queden sense aigua per beure ni regar els cultius i els obliguen a comprar l'anomenada "aigua pura". Mecanismes que mostren com en aquests moments l'economia val més que la vida i les persones.

10.

EL CAS DEL COL·LECTIU DE LES PERSONES INDÍGENES: DESPLAÇAMENT FORÇAT PER VULNERACIONS AMBIENTALS.

SUSANA DE LA CRUZ - Defensora de drets humans

La implantació de megaprojectes resulta la mort per a moltes persones i provoquen molts desplaçaments forçats amb el paramilitarisme, mecanisme d'erradicació del zapatisme implementat pel govern. Un desplegament de forces no autoritzat per la comunitat que genera molt enfrontament.

Recentment hi ha hagut molts successos desafortunats. Simón Pedro, defensor de drets humans que donava veu i visibilitat a la situació, va ser assassinat en públic i en presència del seu fill per una persona que el va disparar des d'una motocicleta. Aquests crims queden impunits perquè es relacionen amb el crim organitzat i per tant no hi intervé la justícia. Els defensors queden en una situació de molta vulnerabilitat vigilats i amenaçats de mort. En els últims mesos més de dues mil persones han estat desplaçades, molts estan refugiats a les muntanyes sense condicions mínimes d'alimentació ni atenció mèdica, incloent nens i persones grans, i el govern no té voluntat de solucionar-ho ni donar-los atenció.

Defensar el territori i els drets humans i ambientals comporta perill, detencions i tortures, presó i assassinats. Agafen innocents i els fan firmar documents que els responsabilitza de crims que no van cometre. Observadors internacionals que documenten aquests casos també han estat víctimes d'aquesta falta de seguretat. La vida i la seguretat no estan garantides. No hi ha protecció per a les persones defensores, la seva lluita és obstaculitzada.

En col.laboració amb:

**TAULA
PER
MÈXIC**

Amb el suport de:

Ajuntament de
Barcelona

Diputació
Barcelona